

НЕ ТЕ ЧУХ: ОПИТ ЗА ОБЯСНЕНИЕ НА ЕДНА ГЛАГОЛНА УПОТРЕБА В РАЗГОВОРНИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ЧРЕЗ ПОГЛЕД ВЪРХУ ЕТИМОЛОГИЯТА

СИМЕОН СТЕФАНОВ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
s.stefanov@ibl.bas.bg, simeonste@yahoo.com

В текста се прави опит да се обясни една глаголна употреба в разговорния български език чрез поглед върху етимологията на съответния общославянски глагол. Въз основа на регистрираните съответствия в славянските езици, на формално-семантичните паралели в по-далечни индоевропейски езици и на известното в науката относно възможните за семантичен развой при глаголите за сетивни възприятия се изказва предположение за това на какво се дължи разглежданото значение.

Ключови думи: индоевропейски езици; славянски езици; етимология; глагол; чуя; семантична универсалия

I DIDN'T HEAR YOU: AN ATTEMPT AT EXPLAINING A VERB'S COLLOQUIAL USAGE THROUGH THE PRISM OF ETYMOLOGY

SIMEON STEFANOV

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
s.stefanov@ibl.bas.bg, simeonste@yahoo.com

The text attempts to explain the use of a verb in Bulgarian colloquial speech by examining the etymology of the corresponding common Slavic verb. On the basis of the registered forms in Slavic and the formal semantic parallels in more distant Indo-European languages, as well as what is known in science regarding the possible semantic evolution of the verbs for sense perception, an assumption is made as to what the considered meaning is due to.

Keywords: Indo-European languages; Slavic languages; etymology; verb; hear; Semantic universality

1. Въведение

В ежеднезната комуникация се използват изрази като: „Какво каза? Не те чух“ или „Говори по-ясно! Не те чувам“, в които глаголът *чуя* (св. в.), *чувам* (несв. в.) означава ‘разбирам, възприемам (нещо) чрез разума си’, ма-

кар че основното му значение в съвременния български език е ‘възприемам със слуха си звукове’. Срв. и лексикографираните значения ‘притежавам способността да възприемам чрез слуха си звукове, не съм глух; (разг., само 2 л., пов. накл.) за покана непременно да се изпълни някаква заповед или за да се привлече вниманието на събеседника върху нещо’ (РСБКЕ/RSBKE 1959: 630). Като се изхожда от приведените употреби и от известното в етимологичната наука относно произхода на *чуя* и *чувам*, в настоящото изследване се търси възможно етимологично обяснение на прехода между сетивно и ментално значение на глагола.

2. Към етимологията на глагола *чуя*, *чувам*

2.1. Регистрирани основни форми и значения в български и в славянските езици

Глаголът е с общославянско разпространение и има съответствия във всички славянски езици. Сравнителният материал за славянските езици е ексцерпиран от различни етимологични, исторически и диалектни речници: за старобългарския език – от СтбР/StbR 2009: 1210; за черковнославянския – от Miklosich 1862–1865: 1128, Трубачев/Trubachev 1977: 134–136, Vasmer–Trubachev/Фасмер–Трубачев 1987: 390; за книжовните български форми – от РСБКЕ/RSBKE 1959: 630 и РБЕ/РБЕ; за диалектните български форми – от Геров/Gerov 1978: 562–563; за сръбския и хърватския език – от Skok 1971: 344–345 и Gluhak 1993: 182; за словенския език – от Pleteršnik 2006: 117; за руския език – от Vasmer 1958: 361, Трубачев/Trubachev 1977: 134–136, Фасмер–Трубачев/Vasmer–Trubachev 1987: 390; за украинския език – от Мельничук/Mel'nuchuk 2012: 358–359; за белоруския език – от Трубачев/Trubachev 1977: 134–136; за полския език – от Brückner 1957: 81; за полабския език – от Трубачев/Trubachev 1977: 134–136; за чешкия език – от Machek 1968: 104; за словашкия – от Králik 2015: 109; за горнолужишкия и долнолужишкия език – от Schuster-Šewc 1978: 128.

Примерите са представени по значения в шест групи – пет от тях според класификацията на глаголите за сетивни възприятия у Вежбица/Wierzbička 1986: 338, а шестата – глаголи с ментални значения.

2.1.1. ‘възприемам чрез слуха си информация за околния свят’:

бълг. *чуя* (св. в.), *чувам* (несв. в.) ‘възприемам със слуха си звукове; притежавам способността да възприемам чрез слуха си звукове, не съм глух; (разг., само 2 л., пов. накл.) за покана непременно да се изпълни някаква заповед или за да се привлече вниманието на събеседника върху нещо’; сръб. и хърв. *čuti* ‘чувам’; словен. *čuti* ‘чувам’; струс., чсл. *чѣти* ‘чувам’, *чѣвати* ‘чувам’, рус. диал. *чуть* ‘чувам’; укр. *чути* ‘чувам’, *чувати* ‘чувам’; белор. *чуць* ‘чувам’; чеш. диал. *čut* ‘чувам’; словаш. *čut* ‘чувам’; словин. *čis* ‘чувам’ и др.

2.1.2. ‘възприемам чрез зрението информация за околния свят’:

стб. **чоүти** ‘забележа, видя’; доллуж. *cuś* ‘забелязвам’. Вторично в славянските езици се развиват и значенията: бълг. диал. *чувам* (несв. в.) ‘пазя; съхранявам; спазвам; отглеждам, отхранвам’; срб. и хърв. *čuvati, čujati* ‘съхранявам, пазя’, срб. и хърв. диал. *čut* ‘бодърствам’; словен. *čuti* ‘бодърствам’, *čuvati* ‘охранявам, защитавам’.

2.1.3. ‘възприемам чрез допир или осезание информация за околния свят’:

стб. **чоүти** ‘усетя, почувствам’; срб. и хърв. *čuti* ‘усещам’; струс., чсл. *чѣти* ‘чувствам, усещам’, рус. *чуютъ* ‘чувствам, усещам’; укр. *чутти* ‘усещам’; белор. *чуць* ‘усещам’; стчеш. *čuti* ‘чувствам, усещам’, стчеш. *čietī* ‘чувствам, усещам’, чеш. *čítī* ‘чувствам, усещам’, чеш. диал. *čut* ‘чувствам; предчувствам’, чеш. диал., простонар. *čouti* ‘чувствам, усещам’; словаш. *čut* ‘чувствам’; горлуж. *čič, čiwac* ‘чувствам, усещам’; доллуж. *cuś* ‘чувствам, усещам; пипам, напипвам’; пол. *czuć* ‘чувствам’; полаб. *čajq* ‘(1 л., ед.ч., сег. вр.) чувствам’ и др.

2.1.4. ‘възприемам чрез вкуса си информация за околния свят’:

горлуж. *čič, čiwac* ‘вкусвам’ и др.

2.1.5. ‘възприемам чрез обонянието си информация за околния свят’:

срб. и хърв. 3 л. ед.ч. *čije se* ‘вони’; рус. *чуютъ* ‘надушвам’, рус. диал. *чуть* ‘надушвам’; укр. *чутти* ‘надушвам’; белор. *чуць* ‘надушвам’; стчеш. *čiti* ‘надушвам’, стчеш *čietī* ‘надушвам’, чеш. *čítī* ‘надушвам’; горлуж. *čič, čiwac* ‘надушвам’; доллуж. *cuś* ‘надушвам’ и др.

2.1.6. ‘осмислям възприетата чрез някое от сетивата информация за околния свят; узнавам, разбирам, научавам’:

стб. **чоүти** ‘разбирам, схващам’; бълг. *чуя* (св. в.), *чувам* (несв. в.) ‘(прен.) узнавам, научавам нещо от другото’; струс., чсл. *чѣти* ‘зная, съзнавам’, рус. диал. *чуть* ‘разбирам’, рус. *чуютъ* ‘зная, съзнавам’; чеш. *čítī* ‘надявам се, очаквам’ и др.

От приведените примери се вижда, че глаголят *чуя* (св. в.), *чувам* (несв. в.) се среща в български и в останалите славянски езици основно със значение за възприятие чрез някое от сетивата (слуха, зрението, обонянието, осезанието и др.), като преобладаващи са осезанието и слухът. Има широка употреба в старобългарската книжнина, където също така означава възприятие изобщо чрез някое от сетивата – осезание, зрение и др., а реализира и потенциала си да развие значение ‘осмислям чрез разума възприетата чрез някое от сетивата информация за околния свят’, срв. лексикографираните значения на стб. **чоүти** ‘усетя, почувствам; забележа, видя; разбирам, схващам’ (StbR/СтбР 2009: 1210).

Въз основа на регистрираните примери в българския и в останалите славянски езици се възстановява праславянско **čuti, čujq* ‘усещам; чувам; наблюдавам; вкусвам; надушвам’, срв. Miklosich 1862–1865: 1128; Berneker

1908–1913: 162–163; Младенов/Mladenov 1941: 688; Brückner 1957: 81; Vasmer 1958: 361; Machek 1968: 104; Skok 1971: 344–345; Трубачев/Trubachev 1977: 134–136; Schuster-Šewc 1978: 128; Фасмер-Трубачев/Vasmer-Trubachev 1987: 390; ESJSt 1990: 118–119; Gluhak 1993: 182; Мельничук/Mel'nichuk 2012: 358–359, Králik 2015: 109 и др.

2.2. Индоевропейски съответствия

Сравнителният материал за другите индоевропейски езици е ексцерпирани: за балтийските форми – от Трубачев/Trubachev 1977: 134–136, Фасмер-Трубачев/Vasmer-Trubachev 1987: 390 и др.; за старогръцкия език – от Войнов, Милев и др./Воунов, Milev et al. 1943: 23, 368, Chantraine 1968: 50–51, 551; за латински език – от Войнов, Милев/Воунов, Milev 1971: 169, Ernout-Meillet 1951: 107, 161; за староиндийския език – от Uhlenbeck 1898–1899: 49, Berneker 1908–1913: 162–163, Pokorný 1949–1959: 587, Трубачев/Trubachev 1977: 134–136, Фасмер-Трубачев/Vasmer-Trubachev 1987: 390 и др.; за готски, английски, фризийски, саксонски, немски, холандски, датски, шведски – от Berneker 1908–1913: 162–163, Pokorný 1949–1959: 587, Трубачев/Trubachev 1977: 134–136, Фасмер-Трубачев/Vasmer-Trubachev 1987: 390, Gluhak 1993: 182 и др.

Примерите ще бъдат представени по значения, като ще бъдат използвани като модел посочените при славянските езици групи, но тук те са три.

2.2.1. 'възприемам чрез слуха си информация за околния свят':

стгр. *ákoōw* 'слушам'; гот. *hausjan* 'чувам, слушам'; стнорд. *heyra* 'чувам, слушам'; стангл. *hieran* 'чувам, слушам', англ. *hear* 'чувам, слушам'; стфриз. *hēra, hōra* 'чувам, слушам'; стсакс *hōrian* 'чувам, слушам'; ствиснем. *hōrren* 'чувам, слушам'; нем. *hören* 'чувам, слушам' и др.

2.2.2. 'възприемам чрез зрението си информация за околния свят':

стгр. *koōw* 'забелязвам'; стангл. *scéawian* 'показвам', англ. *show* 'показвам'; стфриз *skāwia* 'гледам, показвам'; стсакс *skauwon* 'гледам, показвам'; ствиснем. *scouwoōn* 'гледам, показвам'; нем. *schauen* 'гледам, показвам' и др., като тук спада и лат. *caveo* 'пазя, предпазвам', при което значението е вторично. Към тази група би следвало да се отнесат и: произв. лат. *custos, custidis* 'пазач', лат. *cautio, cautiōnis* 'предпазливост; увереност, гаранция' и др.; гот. *scuns* 'красив'; стангл. *sciene* 'бляскав, красив', англ. *sheen* 'бляскав, красив'; стсакс. *skōni* 'красив'; срхол. *scōne* 'красив', хол. *school* 'красив'; срвиснем. *schöne* 'красив' (от което са и формите в дат. *skjøn* 'красив', швед. *skön* 'красив'); ствиснем. *scōni* 'красив'; нем. *schön* 'красив' и др., които са производни, а всичките са по-късни образувания.

2.2.3. 'осмислям възприетата чрез някое от сетивата информация за околния свят; узнавам, разбирам, научавам'

стинд. *kavis* 'ясновидец; мъдрец; поет', стинд. *ākivātē* '(3 л., ед.ч.) има намерение', стинд. *ā-kūtam* ср. р., стинд. *ā-kūtis* ж. р. 'умисъл'; авест. *čəvīštī* '(1 л., ед.ч., мин. вр., междинен залог) надявах се, разчитам'; стгр. *ákoōw*

‘узнавам’, стгр. *θυόσκοος* ‘жрец, гадаещ по вътрешностите на жертвата’ и др.

Глаголът не се среща в балтийските езици (връзката със стпрус. *auschaidē* ‘(3 л., ед.ч.) доверява’, стпрус. *auschaidītoei* ‘(инфинитив) доверявам’ < ие. **-skīaudē-*) е несигурна, заради изолираността на примера, но семантичните паралели в другите индоевропейски езици отново представят значения за възприятие чрез някое от сетивата – слух, зрение, а са регистрирани отново и значения за ментална дейност, което подсказва, че е възможно тук да се наблюдава семантична универсалия. Срещат се и множество по-късни производни, които спадат към други части на речта.

Въз основа на регистрираните примери в български, на паралелите в останалите славянски и в по-далечни индоевропейски езици се възстановява корен ие. **kēu-i-* ‘възприемам информация за околния свят чрез някое от сетивата – слух, зрение (вероятно и чрез осезание, обоняние, вкус, защото това са първични сетивни възприятия); влагам смисъл, разбирам’ (значението е по ESJSt 1990: 118–119, Мельничук/Mel'nuchuk 2012: 358–359 и др.). Покорни (Pokorny 1949–1959: 587) и др. обаче възстановяват малко по-различно второ значение – ‘обръщам внимание на нещо, следя внимателно’, което може да обясни лат. *caveo* ‘предпазлив съм, внимавам, пазя се’; лат. *custos, custidis* ‘пазач’; лат. *cautio, cautiōnis* ‘предпазливост; увереност, гаранция’, а също и подобните значения в българските диалекти и в други славянски езици. Тези значения обаче може и да са по-късни, развити паралелно в отделните езици, а не да са наследени и да се развиват от възстановеното от Покорни значение. Същото може да се каже и за ‘влагам смисъл, разбирам’.

Някои от приведените форми – стгр. *κοέω* ‘забелязвам’; лат. *caveo* ‘предпазлив съм, внимавам, пазя’; стинд. *kavis* ‘ясновидец; мъдрец; поет’ и др., отразяват различна степен на коренната гласна, други – гот. *hausjan* ‘чувам, слушам’; стгр. *ἀκούω* ‘слушам’ и др., представят вариант на индоевропейския корен с разширение *-s-* – ие. **kēu-s-*, а трети са образувани с *s-mobile* (ие. **skeu-*) – нем. *schauen* ‘гледам, показвам’ и др., срв. Uhlenbeck 1898–1899: 49; Berneker 1908–1913: 162–163; Младенов/Mladenov 1941: 688; Pokorny 1949–1959: 587; Ernout-Meillet 1951: 107, 161; Brückner 1957: 81; Vasmer 1958: 361; Machek 1968: 104; Chantraine 1968: 50–51, 551; Skok 1971: 344–345; Трубачев/Trubachev 1977: 134–136; Schuster-Šewc 1978: 128; Фасмер-Трубачев/Vasmer-Trubachev 1987: 390; ESJSt 1990: 118–119; Gluhak 1993: 182; Мельничук/Mel'nuchuk 2012: 358–359, Králik 2015: 109 и др.

3. Един възможен семантичен развой

При предлагания анализ се изхожда от схващането, че човек опознава света около себе си физически, чрез физическия си опит (Lakoff, Johnson 1980; Landau, Gleitman 1985; Johnson 1987; Иванова, Ницолова 1995 и др.). Както се посочва, глаголите за сетивни възприятия могат да бъдат *зрителни, слухови, осезателни, вкусови, обонятелни* (Вежбицка/Vierzbicka

1986: 338) и всеки обект на сетивно възприятие се трансформира и осмисля посредством изградените мисловни категории (Моисеева/Moiseeva 2005), а глаголите за сетивни възприятия имат потенциала да развият и значение за ментална дейност (Wellman, Estes 1987: 141–156; Emory Davis, Landau 2020; Кукова/Kukova 2022 и др.).

Може да се предположи, че първоначално разглежданият глагол се е използвал като название изобщо за сетивно възприятие. Развитие на значението от осезателното, слуховото, зрителното, обонятелното или вкусовото възприятие до възприемането чрез разума минава през осмислянето (разбирането) на информацията за околния свят, получена чрез някое от сетивата. Постепенно древният глаголен корен, който е обединявал в себе си всички възможни сетивни възприятия, стеснява значението си в посока към едно конкретно сетивно значение, а развива и значение за ментална дейност в определени контекстуални употреби.

За да се илюстрира наблюдаваната особеност и да се анализира допълнително на какво се дължи и каква е възможната посоката на семантичен развой – дали от сетивни към ментални глаголи, от ментални към сетивни глаголи, или в двете посоки, ще бъдат приведени няколко примера с други глаголи за сетивни възприятия и с глагол за ментална дейност.

3.1. ‘видя’

Като се вгледа в далечината, видя мачта на хоризонта. (= ‘видя’); Разбра колко е високо чак когато погледна надолу. (= ‘разбра, след като видя’) (2 възможности);

3.2. ‘чуя’

Виждаш ли колко надалеч се чуват камбаните?! (= ‘чуваш ли’); Още отдалеч чу шума на водопада. (= ‘чу’); Разбра колко е силна сирената чак когато локомотивът засвири. (= ‘чу и разбра’) (3 възможности);

3.3. ‘усетя’

Видя ли, Ния, колко е грапава тази повърхност? (= ‘усети ли’); Той почувства острието на бръснача върху кожата си. (= ‘усети’); Разбра, че котлонът вече се е нагорещил чак когато се опари. (= ‘усети и разбра’) (3 възможности);

3.4. ‘надуша’

Виждате ли колко приятно ухае в тази парфюмерия?! (= ‘надушвате ли’); Когато влезе, комисарят почувства, че стаята не беше проветрявана от седмици. (= ‘надуши’); Надуши неприятния мирис на водорасли (= ‘надуши’); Когато влезе в стаята, комисарят разбра, че в нея не беше проветрявано от седмици. (= ‘надуши и разбра’) (4 възможности);

3.5. ‘вкуся’

Виждаш ли, тате, колко е вкусно ястието?! (= ‘вкусваш ли’); Тя почувства горчивия вкус на кафето. (= ‘вкуси’); Той вкуси солта направо от

дланта си. (= ‘вкуси’); *Разбра*, че ястието е пресолено чак когато го вкуси. (= ‘разбра, след като вкуси’) (4 възможности);

3.6. ‘разбера’

Видя ли, Христо, какво ти каза учителката? (= ‘разбра ли’); *Чу за случилото се от съседите.* (= ‘разбра, узна’); *Състезателят вече предчувстваше победата.* (= ‘очакваше да победи, осъзнаваше, че ще победи’); *Състезателят вече предвкушаваше победата.* (= ‘очакваше да победи, осъзнаваше, че ще победи’); *Надушват ли какво ви очаква, ако продължите напред?* (= ‘осъзнават ли, разбирате ли’); *Разбра*, че досега всички само са му се подигравали и са го използвали. (= ‘осъзна’) (6 възможности);

Както изглежда, някои глаголи за сетивни възприятия могат да имат преносна употреба за изразяване на друг тип възприятие в определени контекстуални употреби, а могат да развият и значение за ментална дейност. Менталните глаголи обаче също могат да развият сетивни значения. Това показва, че вероятно семантичният преход е възможен в двете посоки. В подобни употреби менталните глаголи означават ‘осмислям (систематизирам чрез разума) информацията за околния свят, получена чрез някое от сетивата’.

4. Заключение

Направените наблюдения показват, че глаголят *чуя, чувам* ‘възприемам със слуха си звукове; притежавам способността да...’, със съответствия в останалите славянски езици, е наследник на праслав. **čiti*, **čija* за сетивно възприятие изобщо чрез някое от сетивата – осезание, слух, зрение и др., което продължава ие. корен **kēj-i-* с подобно основно значение. Приведените в началото изрази „Какво каза? Не те чух.“ или „Говори по-ясно! Не те чувам.“ отразяват значението ‘възприемам (нещо) чрез разума си, разбирам’ на глагола, което е резултат от един универсално заложен, вероятно от древността, потенциал за пренос на значението на употребения глагол.

ЛИТЕРАТУРА

- Вежбицка 1986: *Вежбицка, А.* Восприятие: Семантика абстрактного словаря. – *Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 18.* Москва, Прогресс, с. 336–370.
- Войнов, Милев и др. 1943: *Войнов, М., А. Милев и др.* Старогръцко-български речник. Второ издание. София, Книпергаф.
- Войнов, Милев 1971: *Войнов, М., А. Милев.* Латинско-български речник. Второ преработено и допълнено издание. София, Наука и изкуство.
- Геров 1978: *Геров, Н.* Речник на българския език. Т. 5. София, Български писател (фототипно издание).
- Иванова, Ницолова 1995: *Иванова, К., Р. Ницолова.* Ние, говорещите хора. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Кукова 2022: *Кукова, Хр.* Формално описание на перцептивните и менталните предикати в българския език (снемане на семантична многозначност). Дисертация

- за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. София, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.
- Мельничук 2012: *Мельничук, О. С.* (гол. ред.). Етимологічний словник української мови. Т. 6. Київ, Наукова думка.
- Младенов 1941: *Младенов, Ст.* Етимологически и правописен речник на българския книжовен език. София, „Христо Г. Данов“.
- Моисеева 2005: *Моисеева, С. А.* Семантическое поле глаголов восприятия в западно-романских языках. Белгород, Издательство Белгородского университета.
- РБЕ: Речник на българския език. < <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/чувам/> >.
- РСБКЕ 1959: *Романски, Ст.* (гл. ред.). Речник на съвременния български книжовен език. Т. 3. София, Издателство на БАН.
- СтБР 2009: *Мирчева, Д. Ив.* (гл. ред.). Старобългарски речник. Т. 2. София, „Валентин Траянов“.
- Трубачев 1977: *Трубачев, О. Н.* (ред.). Этимологический словарь славянских языков. Пра斯拉вянский лексический фонд. Вып. 4. Москва, Наука.
- Фасмер-Трубачев 1987: *Фасмер, М.* Этимологический словарь русского языка. Перевод с немецкого и дополнения чл.-корр. АН СССР О. Н. Трубачева. Т. 3. Москва, Прогрес.
- Berneker 1908–1913: *Berneker, E.* Slavisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg.
- Brückner 1957: *Brückner, A.* Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa.
- Chantraine 1968: *Chantraine, P.* Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Paris, Edition Klincksiesk.
- Emory Davis, Landau 2020: *Emory Davis, E., B. Landau.* Seeing and Believing. The Relationship between Mental Verbs in Acquisition. – Language Learning and Development < <https://doi.org/10.1080/15475441.2020.1862660> >
- Ernout-Meillet 1951: *Ernout, A., A. Meillet.* Dictionnaire étymologique de la langue latine. Paris.
- ESJSt 1990: *Havlová, E.* (red.). Etymologický slovník jazyka staroslověnského. 2. Praha: Academia.
- Gluhak 1993: *Gluhak, A.* Hrvatski etimološki rječnik. Zagreb: August Caesarec.
- Johnson 1987: *Johnson, M.* The body in the Mind: The bodily basis of meaning. Chicago, Chicago University Press.
- Králik 2015: *Králik, L'.* Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava, VEDA.
- Lakoff, Johnson 1980: *Lakoff, G., M. Johnson.* Metaphors We Live by. Chicago, Chicago University Press.
- Landau, Gleitman 1985: *Landau, B., L. R. Gleitman.* Language and experience: Evidence from the blind child. Harvard University Press.
- Machek 1968: *Machek, V.* Etymologický slovník jazyka českého. Praha.
- Miklosich 1862–1865: *Miklosich, Fr.* Lexikon palaeoslovenico-graeco-latinum. Wien.
- Pleteršnik 2006: *Pleteršnik, M.* Slovensko-nemški slovar. M. Furlan (ur.). Ljubljana, SAZU.
- Pokorny 1949–1959: *Pokorny, J.* Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. Bern.
- Schuster-Šewc 1978: *Schuster-Šewc, H.* Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. Bautzen, Domowina-Verlag.
- Skok 1971: *Skok, P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, JAZU.
- Schick, de Villiers, P., de Villiers, J., Hoffmeister 2007: *Schick, B., P. de Villiers, J. de Villiers, R. Hoffmeister.* Language and theory of mind: A study of deaf children. –

- Child Development, 78, N 2, pp. 376–396. < <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01004.x> >
- Uhlenbeck 1898–1899: *Uhlenbeck C. C.* Kurzgefasstes etymologisches Wörterbuch der altindischen Sprache. Amsterdam.
- Vasmer 1958: *Vasmer, M.* Russisches etymologisches Wörterbuch. B. 3. Heidelberg.
- Wellman, Estes 1987: *Wellman, H. M., D. Estes.* Children's early use of mental verbs and what they means. – *Discourse Processes*, 10, N 2, pp. 141–156.
< <https://doi.org/10.1080/01638538709544666> >

REFERENCES

- Berneker 1908–1913: *Berneker, E.* Slavisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg.
- Brückner 1957: *Brückner, A.* Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa.
- Chantraine 1968: *Chantraine, P.* Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Paris, Edition Klincksiesk.
- Emory Davis, Landau 2020: *Emory Davis, E., B. Landau.* Seeing and Believing. The Relationship between Mental Verbs in Acquisition. – *Language Learning and Development* < <https://doi.org/10.1080/15475441.2020.1862660> >
- Ernout–Meillet 1951: *Ernout, A., A. Meillet.* Dictionnaire étymologique de la langue latine. Paris.
- ESJSt 1990: *Havlová, E.* (red.). Etymologický slovník jazyka staroslověnského. 2. Praha: Academia.
- Gerov 1978: *Gerov, N.* Rečnik na balgarskiya ezik. T. 5. Sofia, Balgarski pisatel (fototipno izdanie).
- Gluhak 1993: *Gluhak, A.* Hrvatski etimološki rječnik. Zagreb: August Cesarec.
- Ivanova, Nitsolova 1995: *Ivanova, K., R. Nitsolova.* Nie, govorešhte hora. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Johnson 1987: *Johnson, M.* The body in the Mind: The bodily basis of meaning. Chicago, Chicago University Press.
- Králik 2015: *Králik, L'.* Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava, VEDA.
- Kukova 2022: *Kukova, Hr.* Formalno opisane na perceptivnite i mentalnite predikati v balgarskiya ezik (snemane na semantichna mnogoznachnost). Disertatsiya za prisa-zhdane na obrazovatelnatata i nauchna stepen “doktor”. Sofia, Institut za balgarski ezik “Prof. Lyubomir Andreychin”.
- Lakoff, Johnson 1980: *Lakoff, G., M. Johnson.* Metaphors We Live by. Chicago: Chicago University Press.
- Landau, Gleitman 1985: *Landau, B., L. R. Gleitman.* Language and experience: Evidence from the blind child. Harvard University Press.
- Machek 1968: *Machek, V.* Etymologický slovník jazyka českého. Praha.
- Mel'nychuk 2012: *Mel'nychuk, O. S.* (gol. red.). Etymologichnyj slovnyk ukraïns'koï movy. T. 6. Kyïv, Naukova dumka.
- Miklosich 1862–1865: *Miklosich, Fr.* Lexikon palaeoslovenico-graeco-latinum. Wien.
- Mladenov 1941: *Mladenov, St.* Etimologicheski i pravopisen rečnik na knizhovniya balgarski ezik. Sofia, “Hristo G. Danov”.
- Moiseeva 2005: *Moiseeva, S. A.* Semanticheskoe pole glagolov vosprijatija v zapadno-romanskih jazykah. Belgorod, Izdatel'stvo Belgorodskogo universiteta.
- Pleteršnik 2006: *Pleteršnik, M.* Slovensko-nemški slovar. M. Furlan (ur.). Ljubljana, SAZU.

- Pokorny 1949–1959: *Pokorny, J.* Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. Bern. 1949–1959.
- RBE: Rechnik na balgarski a ezik < <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/чувам/> >
- RSBKE 1959: *Romanski, St.* (gl. red.). Rechnik na savremenniya balgarski knizhoven ezik. T. 3. Sofia: Izdatelstvo na BAN.
- Schuster-Šewc 1978: *Schuster-Šewc, H.* Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. Bautzen, Domowina-Verlag.
- Skok 1971: *Skok, P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, JAZU.
- Schick, de Villiers, P., de Villiers, J., Hoffmeister 2007: *Schick, B., P. de Villiers, J. de Villiers, R. Hoffmeister.* Language and theory of mind: A study of deaf children. – *Child Development*, 78, N 2, pp. 376–396. < <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01004.x> >
- StbR 2009: *Mircheva, D. Iv.* (gl. red.). Starobalgarski rechnik. T. 2. Sofia, “Valentin Trajanov”.
- Trubachev 1977: *Trubachev, O. N.* (red.). Jetimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov. Praslavjanskij leksičeskij fond. Vyp. 4. Moskva, Nauka.
- Uhlenbeck 1898–1899: *Uhlenbeck C. C.* Kurzgefasstes etymologisches Wörterbuch der altindischen Sprache. Amsterdam.
- Vasmer 1958: *Vasmer, M.* Russisches etymologisches Wörterbuch. B. 3. Heidelberg.
- Vasmer-Trubachev 1987: *Vasmer, M.* Jetimologičeskij slovar' russkogo jazyka. Pervod s nemeckogo i dopolnenija chl.-korr. AN SSSR O. N. Trubacheva. T. 3. Moskva, Progress.
- Voynov, Milev et al. 1943: *Voynov, M., A. Milev et al.* Starogratsko-balgarski rechnik. Vtoro izdanje. Sofia, Knipegraf.
- Voynov, Milev 1971: *Voynov, M., A. Milev.* Latinsko-balgarski rechnik. Vtoro preraboteno i dopalнено izdanje. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Wellman, Estes 1987: *Wellman, H. M., D. Estes.* Children's early use of mental verbs and what they means. – *Discourse Processes*, 10, N 2, pp. 141–156. < <https://doi.org/10.1080/01638538709544666> >
- Wierzbicka 1986: *Wierzbicka, A.* Vosprijatie: Semantika abstraktnogo slovarja. – *Novoe v zarubezhnoj lingvistike.* Vyp. 18. Moskva, Progress, s. 336–370.

✉ Гл. ас. д-р Симеон Стефанов

Секция за българска етимология

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“

при Българската академия на науките

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ Assist. Prof. Simeon Stefanov, PhD

Department of Bulgarian Etymology

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria